

DWIE POLIS – SPARTA I ATENY

1. Starożytna Sparta

a) powstanie Sparty

Polis Sparta była położona w południowej części Płw. Bałkańskiego – na Płw. Peloponez. Dorowie, którzy się tam osiedlili podbili tubylczą ludność i ją zniewolili. Mieszkańcy 5 wsi założyli symmachię spartańską = polis Sparta – ci zostali spartiatami. Pozostali Dorowie stali się perjojkami, a zniewolona ludność stała się helotami.

b) system społeczny Sparty

Społeczeństwo Sparty nie było jednorodne:

- **Spartiaci** – jako jedyni posiadali pełnię praw politycznych; byli to potomkowie 5 wsi, które utworzyły polis Spartę, byli wojownikami i uważali się za równych. Od 7 roku życia wychowywani w koszarach na wojowników. Nie posiadali ziemi na własność – po 20 roku życia otrzymywali działkę ziemi od państwa wraz z helotami, którzy na niej pracowali. Mogli ożenić się w wieku 20 lat jednak posiłki spożywali nadal w gronie „przyjaciół” z oddziału w tzw. sysytiach. Pełnię praw politycznych otrzymywali w wieku 30 lat. najlepsi wojownicy starożytnej Grecji.
- **Perjojkowie** – ludność zależna wywodząca się od Dorów, zajmowała się wolnymi zawodami, rzemiosłem i handlem; zamieszkiwali w autonomicznych gminach; służyli w armii u boku Spartiatów, dostarczali broni dla armii
- **Heloci** – niewolni chłopci należący do państwa, ludność podbita, która była przypisana do ziemi. Heloci nie mieli żadnych praw lecz nie można ich było zabić

c) system polityczny Sparty – oligarchia

- Na czele państwa stało **dwóch królów** z 2 różnych rodów. Nie mieli oni prawdziwej władzy, dowodzili armią podczas wojny, pełnili funkcje kapłańskie.
- **Geruzja** – rada starszych – sprawowała faktyczną władzę, składała się z 28 starców, 2 królów, zajmowała się przygotowaniem treści uchwał, podejmowaniem decyzji państwowych, przyjmowaniem poselstw, sądzeniem najcięższych przestępstw.
- **Zgromadzenie** – składało się z obywateli Sparty (Spartiaci po ukończeniu 30 roku życia), podejmowało uchwały poprzez krzyk (aklamacje), decydowało o wojnie i pokoju, wybierało urzędników (eforów) i geruzję.
- **Urzędnicy** – 5 eforów – wybierani przez Zgromadzenie na okres 1 roku, pełnili funkcje administracyjne, zwoływali Zgromadzenie i mu przewodzili.
- **Obywatelem** był każdy Spartiat (mężczyzna), który ukończył 30 lat.

Jest to oligarchia, gdyż tylko spartiaci mieli prawa polityczne i brali udział w obradach Zgromadzenia (niewielka część społeczeństwa), a faktyczną władzę sprawowała geruzja = rada starców.

2. Starożytne Ateny

a) **położenie Aten** – Ateny są położone w Attyce, na północ od przesmyku korynckiego. portem ateńskim jest Pireus; w Attyce znajdują się złoża białego marmuru oraz srebra w Górach Laurion. Ludność zajmowała się głównie uprawą roli. rzemiosło ateńskie było wysoko rozwinięte. Szczególnie sławna była ceramika czarna i czerwono figurowa

b) ewolucja systemu politycznego od VIII do VI .p.n.e.

- u schyłku VIII w.p.n.e. **władzę przejęła arystokracja** (przedstawiciele najstarszych i najbogatszych rodów). Tylko przedstawiciele mogli pełnić najważniejszy urząd w państwie – urząd archonta. Arystokracja również zdominowała radę starszych czyli Areopag, w którym zasiadali tylko byli archonci. Te dwie instytucje miały faktyczną władzę. Wykształcił się więc ustrój oligarchiczny.
- w okresie wielkiej kolonizacji doszło do dywersyfikacji (zróżnicowania) społeczeństwa ateńskiego pod względem majątkowym. Wielu chłopów ubożało i zaciągało pożyczki pod zastaw swojej osoby lub członków rodziny. Jeżeli bankrutowali, zgodnie z prawem, można ich było wraz z rodzinami sprzedać w niewolę za długi poza granice Aten. Władza arystokracji

była coraz większa. W 621 r.p.n.e. archont Drakon przeprowadził reformę polegającą na spisaniu prawa zwyczajowego. Było to prawo bardzo surowe (stąd powiedzenie – drakońskie prawo); jego celem miało być ukrócenie samowoli arystokracji, która dotąd różnie interpretowała prawa. Nie rozwiązało to jednak wszystkich problemów.

- w 594 r.p.n.e. archont Solon przeprowadził kolejne reformy;
 - zakazał udzielania pożyczek pod zastaw osoby
 - wykupił Ateńczyków z niewoli za pieniądze państwa
 - podzielił społeczeństwo ateńskie na cztery warstwy, biorąc za kryterium dochody. Uzależnił prawa i obowiązki obywatelskie od przynależności do danej warstwy. Najbogatsi mieli największe prawa i obowiązki – ponosili największe koszty płacąc wysokie podatki, a oprócz tego musieli kupić na własny koszt uzbrojenie gdyż służyli w formacji hoplitów – ciężkozbrojnych piechurów. W zamian za to tylko oni mogli pełnić najważniejszy urząd archonta. Najbiedniejsi (warstwa tetów), nie płaciła podatków i nie musiała płacić podatków lecz mogła tylko uczestniczyć w obradach Zgromadzenia Ludowego, czyli zebrania wszystkich wolnych Ateńczyków. Teci podczas wojny byli wioślarzami na okrętach, nie potrzebowali więc kosztownej broni ani zbroi.
 - ograniczył rolę Areopagu tworząc Radę Czterystu
- Niestety Solon nie nadał chłopom ziemi więc sytuacja nadal była trudna – ziemia należała w większości do arystokracji.
- w latach 561-510 p.n.e. w Atenach rządził tyran Pizystrat – Pizystrat był członkiem arystokracji, który samowolnie przejął władzę. Za jego panowania przeprowadzono w Atenach wiele reform – między innymi reformę rolną. Jednocześnie dbał o rozwój dróg i instytucji kulturalnych. Tyraia została obalona na skutek interwencji Sparty.
 - w 508/507 r.p.n.e. archont Klejstenes przeprowadził reformy, które legły u podstaw demokracji ateńskiej.
 - przeprowadził nowy podział administracyjny Aten, dzieląc je na 10 okręgów zwanych fylami. W skład każdej fyli wchodziły obszary rozrzucone po całej Attyce (po trzy części: z wybrzeża, centrum i górzystej części Aten). W ten sposób rozerwał starą strukturę rodową i wymieszał społeczeństwo wewnątrz każdej fyli
 - utworzył Radę Pięciuset, do której wybierano po 50 obywateli z każdej fyli. Przejęła ona znaczną część uprawnień Areopagu (ograniczyła rolę arystokracji)
 - wprowadził ostracyzm czyli sąd skorupkowy by uniknąć tyranii. Każdy obywatel raz w roku wypisywał imię Ateńczyka, który jego zdaniem zamierza przejąć władzę. Osoba, którą wymieniło najwięcej Ateńczyków, musiała opuścić Ateny na 10 lat